artist's stable worldview coordinates guarantee the creation of a sovereign "own" world by a child reader.
Keywords: biography studies, writer's biography, Halyna Malyk, literature for children, children's reading, overcoming trauma, identity.

Міхно Олександр Петрович,
ORCID https://orcid.org/0000-0002-5271-9530,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
директор Педагогічного музею України,
головний науковий співробітник відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики,
Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського,
Київ, Україна
e-mail: amihno@ukr.net

Особистісний та інституційний виміри збереження української ідентичності в діаспорі: австралійський досвід педагога Івана Брозницького (1909–1991)

На основі нововиявлених архівних документів та епістолярної спадщини досліджено особистісний та інституційний виміри збереження української ідентичності в діаспорі на прикладі педагога Івана Брозницького (1909–1991). Розкрито його внесок у розвиток українського шкільництва в Австралії та обґрунтовано значення біографічних досліджень діячів діаспори для сучасної української біографіки в умовах війни.
Ключові слова: Іван Брозницький, українська діаспора, педагогічна біографіка, українська ідентичність, історія освіти, українське шкільництво в Австралії.

Сучасна українська біографіка в умовах глобальних соціокультурних криз і воєнних викликів постає перед необхідністю переосмислення життєвих стратегій інтелектуальної еліти минулого століття. Особливої актуальності набуває дослідження доль тих українських педагогів, чия професійна діяльність була штучно перервана тоталітарним радянським режимом, але продовжилася в еміграції. Постать Івана Брозницького є типовим і водночас унікальним прикладом «життєстійкості» (resilience) українського вчительства. Його біографія, що розгорталася на тлі репресій 1930-х років, мілітарних катастроф Другої світової війни, служби у Французькому іноземному легіоні в Північній Африці й завершилася розбудовою рідного шкільництва в Австралії, унаочнює складний про-

цес збереження і трансляції національної ідентичності. Дослідження цього досвіду вимагає поєднання двох дослідницьких оптик: особистісного (мікроісторичного, епістолярного) та інституційного (макроісторичного, організаційного) вимірів.

Коріння ідентичності І. Брозницького (народився 6 вересня 1909 р. на Хмельниччині) формувалося в лоні традиційної подільської культури й здобутої професійної освіти в Кам'янець-Подільському і Всеукраїнському заочному інститутах народної освіти. Проте його рання педагогічна практика на Луганщині була брутально перервана арештом у 1930 р. за сфальсифікованою радянськими спецслужбами справою про «участь у контрреволюційній організації». Сім років перебування у Темниківських таборах і на будівництві Біломорсько-Балтійського каналу стали першим екстремальним випробуванням на витривалість. Подальші події – німецький полон 1942 р. на Північному Кавказі, втеча з нього та перебування в таборах для переміщених осіб у повоєнній Німеччині – лише поглибили цей розрив із батьківщиною.

Унікальним джерелом для реконструкції особистісного виміру ідентичності в цей період стали нещодавно віднайдені архівні матеріали Сектору позаочного навчання Українського технічно-господарського інституту (далі – УТГІ) за 1948–1950 рр. У цей час І. Брозницький перебував на службі у Французькому іноземному легіоні в Північній Африці (Алжир, Марокко: міста Міділт, Мекнес, Ель-Хажеб). Документи свідчать, що навіть в умовах суворої військової служби в пустелі легіонер Іван Брозницький (у документах зафіксований як Jean Bresniski) демонстрував виняткову інтелектуальну активність і волю до саморозвитку. Він успішно склав писемний іспит із французької мови у професора Світозара Драгоманова (1884–1958) на задовільний бал, виявивши здібності до опису французькою мовою соціокультурного ландшафту Марокко, географії Атлаських гір і побуту місцевого населення. Водночас він активно листувався з керівником Сектору проф. Іваном Драбатим (1895–1970), замовляючи й оплачуючи через українські представництва в Парижі й Лондоні курси «Історія української культури» та «Історія української літератури». Розуміючи фінансо-

ву скруту бездержавного українського інституту, Брозницький у грудні 1948 р. писав: «...я цілком свідомий того, що Інститут бездержавний, і в українців немає інших матеріальних джерел крім тих, хто студіює в ньому. Якщо ми бажаємо вчитись, то ми мусимо утримувати своїми засобами учбовий заклад». Цей факт доводить, що збереження української ідентичності для нього було не пасивною ностальгією, а свідомою, щоденною працею і фінансовою підтримкою національних інституцій навіть з-за колючого дроту легіонерських казарм.

Переїзд до Австралії у вересні 1952 р. започаткував новий етап життя І. Брозницького. Проте ментальний зв'язок із Україною не переривався, що засвідчує його епістолярна спадщина. Важливим біографічним документом є лист Брозницького (підписаний псевдонімом І. Чорний) від 4 червня 1970 р. з Мельбурна до українського педагога Василя Сухомлинського (1918–1970). Цей лист, написаний як відгук на статтю В. Сухомлинського «Джерело невмирущої криниці», є глибокою філолого-педагогічною і світоглядною рефлексією. У листі Брозницький виступає не як відсторонений емігрант, а як носій живої народної мовної традиції, згадуючи свого неписьменного діда Павла з Поділля, який закарбував у його пам'яті питомі українські семантичні контексти. Педагог з Австралії вступає в наукову полеміку щодо слововживання (аналізуючи відтінки слова «половіє» на противагу визначенням Даля чи цитатам радянських письменників). Брозницький також порушує питання національної топоніміки, закликаючи Сухомлинського захистити правопис рідного села Т. Шевченка як Керелівка (як писав сам поет), замість уніфікованого радянського Кирилівка: «Скажіть своє слово – Вас послухають... Хай буде на всю Україну одна Шевченкова Керелівка». Цей епістолярний факт доводить, що особистісний вимір ідентичності Брозницького функціонував у єдиному, неподільному загальноукраїнському культурному полі попри залізну завісу й тисячі кілометрів океану.

В Австралії І. Брозницький присвятив себе розбудові українських освітніх інституцій, вбачаючи в них основу збереження національної ідентичності. Його діяльність у 1950–1980-х роках охоплювала чотири основні напрями:

1. *Адміністративно-педагогічна діяльність:* тривалий час очолював суботню школу імені Тараса Шевченка при Свято-Покровській кафедрі УАПЦ в Ессендоні (Мельбурн), а також працював учителем українознавства на курсах у Саншайні. Це була безпосередня практична робота зі створення україномовного середовища, виховання національної свідомості й щоденного плекання рідного слова серед дітей емігрантів.

2. *Координація освітньої політики:* у 1965–1968 рр. Брозницький обіймав посаду голови Української центральної шкільної ради (далі – УЦШР) в Австралії, а також входив до управи Союзу українських організацій Австралії (СУОА). На цьому рівні він розробляв стратегічні напрями розвитку рідного шкільництва, уніфікував навчальні програми та координував діяльність суботніх шкіл у масштабах усього континенту.

3. *Видавничо-публіцистична діяльність:* як редактор «Бюлетеня УЦШР», дитячого місячника «Дитяче слово» (1946–1965) і довголітній співробітник провідної діаспорної газети «Вільна думка», Брозницький формував інформаційне й методичне поле для закордонного українства. Його статті на громадсько-освітні теми забезпечували концептуальний супровід інституційного виміру збереження ідентичності.

4. *Історико-джерелознавча діяльність:* у своїх узагальнюючих працях і звітах педагог виступив як перший фаховий джерелознавець і літописець українського шкільництва в Австралії. Він ретельно задокументував, статистично опрацював та зберіг історію становлення суботніх шкіл українознавства в усіх штатах континенту (зокрема, зафіксувавши динаміку розвитку мережі до пікових 49 шкіл і 2072 учнів у 1959 р.). Аналізуючи процеси створення оригінальних підручників і виклики денаціоналізації, Брозницький сформував фундаментальну джерельну базу для вивчення інституційного виміру збереження української ідентичності в Австралії.

Дослідження підтвердило, що збереження української ідентичності в діаспорі доцільно розглядати як взаємодію особистісного й інституційного вимірів. Біографія І. Брозницького засвідчує: попри репресії, вимушену еміграцію,

війну та багаторічне життя поза межами України, національна ідентичність стала основою його педагогічної, громадської та культурно-просвітницької діяльності. Виявлені архівні документи УТГІ й епістолярна спадщина педагога дали змогу реконструювати малодосліджені механізми підтримання українського культурно-освітнього простору в еміграції.

Досвід І. Брозницького актуалізує нові завдання української біографіки. В умовах сучасної російсько-української війни, нової хвилі вимушеної міграції та формування численних українських громад за кордоном особливої ваги набуває дослідження біографій діячів діаспори як носіїв історичного досвіду збереження національної ідентичності. Такі постаті варто розглядати як об'єкти біографічної реконструкції, джерело моделей культурної стійкості, самоорганізації та розвитку українського освітнього простору поза межами України.

Потенціал української біографіки полягає в розширенні джерельної бази завдяки залученню документів української діаспори. Поєднання особистісного й інституційного підходів відкриває можливості для глибшої реконструкції життєписів українських педагогів, осмислення досвіду діаспори як складника національної історії та виявлення історичних моделей збереження української ідентичності, здатних стати інтелектуальним ресурсом для сучасного українського суспільства в умовах війни, міграції та повоєнного відновлення.

Oleksandr Mikhno,
ORCID https://orcid.org/0000-0002-5271-9530,
Dr. Sci. (Pedagogical Sciences), Senior Research Associate,
Director of the Pedagogical Museum of Ukraine,
Chief Research Associate,
Department of Pedagogical Source Studies and Biographistics,
V. O. Sukhomlynskyi State Scientific and Educational Library of Ukraine,
Kyiv, Ukraine
e-mail: amihno@ukr.net

Personal and institutional dimensions of preserving Ukrainian identity in the diaspora: the Australian experience of educator Ivan Broznytskyi (1909–1991)

The article examines the personal and institutional dimensions of preserving Ukrai-?ian identity in the diaspora through the case of the educator Ivan Broznytskyi (1909–

1991), drawing on newly discovered archival documents and his epistolary heritage. It highlights his contribution to the development of Ukrainian schooling in Australia and substantiates the significance of biographical research on diaspora figures for contemporary Ukrainian pedagogical biography in the context of war.
Keywords: Ivan Broznytskyi, Ukrainian diaspora, pedagogical biography, Ukrainian identity, history of education, Ukrainian schooling in Australia.

Патик Вікторія Василівна,
ORCID https://orcid.org/0000-0003-2423-8745,
кандидатка історичних наук, старша наукова співробітниця,
старша наукова співробітниця,
відділ теорії і методики біобібліографії,
Інститут біографічних досліджень,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського,
Київ, Україна
e-mail: victoriia@ukr.net

Его-документи в епоху соцмереж

Представлено інформацію про трансформацію традиційних его-документів у цифрові сліди в епоху мережевих комунікацій. Розглянуто історіографічні витоки терміна, порівняно властивості паперових і цифрових джерел, а також окреслено нові завдання й методологічні виклики для сучасної біографістики.
Ключові слова: его-документи, біографістика, джерелознавчий дискурс, біографічний наратив, соціальні мережі, цифрова трансформація.

Класична біографістика тривалий час спиралася на традиційний комплекс епістолярної спадщини, мемуарів, щоденників і автобіографій. У джерелознавчому дискурсі ці матеріали отримали узагальнену назву «его-документи» (ego-documents). Вони зазвичай вирізняються суб'єктивністю, наративною цілісністю, а для мемуарних жанрів – також часовою дистанцією між подією та її фіксацією. Проте цифровізація й поширення мережевих комунікацій суттєво змінили структуру людської саморефлексії та способи фіксації особистого життя.

Уперше термін «его-документ» запропонував нідерландський історик Якоб Прессер у 1950-х роках, описуючи їх як джерела, у яких автор свідомо чи несвідомо розкриває власну індивідуальність і суб'єктивний досвід. У 1990-х роках німецький історик Вінфрід Шульце дав ширше визначення цього поняття,